

Z rosyjskim za pan brat

Szymon Domański
Rafał Otręba

Program nauczania języka rosyjskiego dla III etapu edukacyjnego

branżowej szkoły I stopnia – warianty podstawy programowej: III.BS1.0, III.BS1.1, III.BS1.2
branżowej szkoły II stopnia – warianty podstawy programowej: III.BS2.0, III.BS2.1, III.BS2.2

opracowany w ramach projektu:

„Tworzenie zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach
Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Redakcja merytoryczna: Beata Luc
Redakcja językowa i korekta: Eduexpert sp. z o.o.
Projekt graficzny i projekt okładki: Eduexpert sp. z o.o.
Redakcja techniczna i skład: Eduexpert sp. z o.o.

Weryfikacja i odbiór niniejszej publikacji: Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

w ramach projektu: *Weryfikacja i odbiór zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy*

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl

Spis treści

WSTĘP	4
1. Charakterystyka programu nauczania	6
2. Cele kształcenia i wychowania zgodne z podstawą programową – język obcy nowożytny (III etap edukacyjny, szkoła branżowa I i II stopnia)	9
3. Treści nauczania – wymagania szczegółowe	13
4. Warunki i sposób realizacji kształcenia z uwzględnieniem założeń edukacji włączającej	23
5. Formy, techniki i metody pracy na lekcji języka rosyjskiego	27
6. Ocenianie osiągnięć uczniów	32
7. Ewaluacja programu nauczania	34
BIBLIOGRAFIA	37

WSTĘP

Szkoły branżowe zastąpiły zasadnicze szkoły zawodowe na skutek reformy systemu edukacji z 2017 roku, mogą w nich kontynuować naukę m.in. absolwenci ośmioletnich szkół podstawowych. Szkolnictwo branżowe jest dwustopniowe:

- szkoła branżowa I stopnia – trzyletnia, umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikację w zawodzie, a także otrzymanie wykształcenia zasadniczego branżowego;
- szkoła branżowa II stopnia – dwuletnia, umożliwia podniesienie kwalifikacji zawodowych – uzyskanie tytułu technika oraz przystąpienie do egzaminu maturalnego.

Biorąc pod uwagę fakt krótkiego istnienia szkół branżowych na polskim rynku edukacyjnym, zaistniała konieczność tworzenia nowych i innowacyjnych programów nauczania, adekwatnych do potrzeb uczniów kształcących się w tych typach szkół. Prezentowany przed Państwem program nauczania języka rosyjskiego przeznaczony jest do pracy z uczniami na III etapie edukacyjnym w szkołach branżowych I i II stopnia, został on opracowany m.in. w oparciu o:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz. U. 2017, poz. 356 z późn. zm.;
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia, Dz. U. 2018, poz. 467 z późn. zm.;
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego, Dz. U. 2019, poz. 991 z późn. zm.

Program adresowany jest do nauczycieli języka rosyjskiego w szkołach branżowych, a bezpośrednim jego odbiorcą są uczniowie trzyletniej szkoły branżowej I stopnia oraz dwuletniej szkoły branżowej II stopnia uczący się języka rosyjskiego:

- po szkole podstawowej, po ośmiu latach nauki języka rosyjskiego – wariant III.BS1.1 w szkole branżowej I stopnia i dalej w szkole branżowej II stopnia – wariant podstawy programowej III.BS2.1 (z możliwością zdawania egzaminu maturalnego);
- po szkole podstawowej, po dwóch latach nauki języka rosyjskiego – wariant III.BS1.2 w szkole branżowej I stopnia i dalej w szkole branżowej II stopnia – wariant podstawy programowej III.BS2.2;
- od podstaw – wariant III.BS1.0 w szkole branżowej I stopnia i dalej w szkole branżowej II stopnia – wariant podstawy programowej III.BS2.0.

Uczniowie szkoły branżowej I stopnia, w zależności od przyjętego wariantu podstawy programowej, osiągają następujące poziomy zgodne z Europejskim Systemem Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ):

- wariant III.BS1.1 – poziom B1;
- wariant III.BS1.2 – poziom A2;
- wariant III.BS1.0 – poziom A1.

Kształcenie w szkole branżowej II stopnia trwa dwa lata i nawiązując do ESOKJ, uczniowie osiągną następujący poziom w zależności od wariantu podstawy programowej:

- wariant III.BS2.1 – B1+ (B2 w zakresie rozumienia wypowiedzi);
- wariant III.BS2.2 – A2+ (B1 w zakresie rozumienia wypowiedzi);
- wariant III.BS2.0 – A2+.

Należy zaznaczyć, że przedstawione powyżej poziomy biegłości językowej dla poszczególnych wariantów podstawy programowej mają za zadanie jedynie ułatwić orientacyjne oszacowanie poziomu dla ucznia kończącego dany etap edukacyjny, a podstawa programowa dla szkół branżowych nie stanowi formalnego odniesienia do ESOKJ.

Zarówno w szkole branżowej I, jak i II stopnia uczniowie uczą się jednego języka obcego i powinni mieć możliwość kontynuacji nauki tego, który był nauczany jako pierwszy na poprzednich etapach edukacyjnych. Ze względu na fakt, iż w przedstawionym Państwu programie uwzględnione zostały wszystkie warianty podstawy programowej, autorzy zdecydowali się nie sugerować układu treści nauczania w poszczególnych klasach. Zostanie natomiast zaprezentowany podział treści nauczania na działy tematyczne, a ich układ w poszczególnych klasach oraz tematy, jakie będą realizowane zależą już tylko od Państwa.

Potrzeby uczniów szkół branżowych są z pewnością odmienne od potrzeb uczniów liceów ogólnokształcących, a nawet techników, choć w przypadku tych drugich – mogą być one niekiedy zbliżone do potrzeb uczniów szkół branżowych II stopnia. Nie ulega wątpliwości, że wybierając te typy szkół, absolwenci szkół podstawowych mają już jasno sprecyzowane cele zawodowe, wiedzą, kim chcą być. Przedmioty ogólnokształcące, choć ważne, często odgrywają drugorzędną rolę, powinny one wyposażać uczniów w podstawową wiedzę o świecie, być uzupełnieniem wykształcenia zawodowego, umożliwiającym funkcjonowanie we współczesnych realiach. W związku z powyższym – treści nauczania z zakresu języka obcego nowożytnego powinny być realizowane w sposób praktyczny, innowacyjny oraz przyjemny dla odbiorcy, aby zachęcać uczniów do samodzielnej pracy nad językiem, dlatego autorzy programu *Z rosyjskim za pan brat* zdecydowali się oprzeć go na założeniach teoretyczno-naukowych, które sprostają potrzebom uczniów III etapu edukacyjnego:

- neurodydaktyka – postulująca o nauczanie jako proces przyjemny dla mózgu, w zgodzie z naturalnymi preferencjami jego pracy, bazujący na ciekawości poznawczej uczniów;
- konstruktywizm – oddający autonomię uczniom, którzy mają prawo decydowania o tym, czego i w jaki sposób chcą się uczyć;
- podejście komunikacyjne – zakładające naukę języka obcego w praktyczny sposób, uczące realnej komunikacji, w przypadku szkół branżowych ważna jest nauka języka rosyjskiego stosowanego w prostych sytuacjach związanych z wykonywanym zawodem.

Dodatkową innowacją prezentowaną w niniejszym programie jest uwzględnienie założeń tzw. edukacji włączającej – postulującej zapewnienie wszystkim uczniom jednakowych warunków do rozwijania indywidualnego potencjału na miarę ich własnych możliwości. Szczególną uwagę w programie autorzy poświęcą uczniom ze SPE, ich możliwościom i potrzebom, a także takiej organizacji procesu kształcenia, która pozwoli wszystkim na osiągnięcie indywidualnego sukcesu w zakresie uczenia się języka rosyjskiego. Nie mniej ważne dla autorów jest kształcenie kompetencji kluczowych, dzięki którym uczniowie będą mogli realizować własne cele. Wyposażeni w nie absolwenci szkół branżowych staną się bardziej atrakcyjni dla przyszłych pracodawców.

W związku z tym, że kształcenie w szkole branżowej I stopnia różni się od kształcenia w szkole branżowej II stopnia, w niniejszym programie zostaną zaakcentowane różnice pomiędzy tymi dwoma typami szkół. Jedną z takich różnic są np. kwalifikacje zawodowe – po szkole branżowej II stopnia uczniowie zdobywają tytuł technika. Aspektem łączącym uczniów obu typów szkół branżowych jest motywacja. Do naszego kraju z roku na rok przybywa coraz więcej wykwalifikowanych pracowników zza naszej wschodniej granicy. Zatem jednym z motywów może być możliwość pracy z pracownikami z Ukrainy czy Białorusi, istotne jest wskazywanie na praktyczny aspekt nauczania języka oraz odejście od kultury błędu. Uczniom szkół branżowych najczęściej zależy na komunikacji, na przekazywaniu informacji; poprawność odgrywa drugorzędą rolę, dlatego nauczyciele powinni skupić się na tym, co uczeń potrafi i na tym, co robi dobrze.

Reasumując, mają przed sobą Państwo program nauczania języka rosyjskiego przeznaczony do pracy z uczniami szkół branżowych obu typów, zgodny ze wszystkimi aktualnie obowiązującymi wariantami podstawy programowej, uwzględniający edukację włączającą oraz kształcenie kompetencji kluczowych, a ponadto oparty na założeniach: neurodydaktyki, konstruktywizmu czy podejścia komunikacyjnego. Jako autorzy niniejszego programu nauczania wyrażamy głęboką nadzieję, że wykorzystają go Państwo jako praktyczne narzędzie w codziennej pracy dydaktycznej w szkole branżowej zarówno I, jak i II stopnia.

Szymon Domański i Rafał Otręba

1. Charakterystyka programu nauczania

Asumptem do oparcia niniejszego programu nauczania na wymienionych we wstępie założeniach teoretyczno-naukowych są dwa czynniki, po pierwsze, odbiorcy programu – ich motywacja, faza rozwojowa, w jakiej znajdują się w szkole branżowej I lub II stopnia, zainteresowania, możliwości i potrzeby; drugim czynnikiem jest podstawa programowa dla szkoły branżowej I i II stopnia – wyraźnie charakteryzująca uczenie się języków obcych jako proces wieloletni oraz podkreślająca praktyczny aspekt języka – jako narzędzia do porozumiewania się w pracy i w życiu codziennym.

Nauczanie języka obcego w szkole branżowej powinno kłaść nacisk na praktyczny aspekt użycia go. Uczniowie szkół branżowych przygotowują się do wykonywania konkretnych zawodów, zatem język będzie im niezbędny nie tylko w życiu prywatnym, ale także do porozumiewania się w obrębie przyszłej profesji. Stąd autorzy zdecydowali się przygotować program nauczania, który będzie innowacyjny, praktyczny, a zarazem przyjazny uczniom szkół branżowych I i II stopnia. Kształcenie

językowe powinno być organizowane w taki sposób, aby było przyjazne mózgowi młodego człowieka. Neurodydaktyka, bazująca na ciekawości poznawczej uczniów, wykorzystuje silne strony mózgu, łączy wiedzę kognitywną z emocjami, zatem najistotniejszym elementem osiągnięcia sukcesu dydaktycznego jest odwołanie się do ciekawości poznawczej uczniów, zaciekawienie ich omawianym na lekcji zagadnieniem. Jak pisze Żylińska: „mózg, który działa w sposób racjonalny chroni nas przed przebodźcowaniem i wybiera tylko te aspekty, które są dla danej jednostki – a więc z subiektywnego punktu widzenia – najistotniejsze” (Żylińska 2013: 58). W szkole branżowej najistotniejsze dla uczniów jest zdobycie umiejętności przydatnych do wykonywania wybranego zawodu, zatem aby mózg ucznia sklasyfikował dane treści nauczania jako istotne, nauczyciel powinien wskazać, w jaki sposób dane treści mogą przydać się uczniowi w przyszłym życiu zawodowym.

Skupienie uwagi uczniów na temacie jest często trudne, zwłaszcza dla nauczycieli rozpoczynających pracę, bazując na ciekawości poznawczej uczniów szkół branżowych – wystarczy jednak rozpocząć lekcję od zadania intrygującego pytania, które pobudzi do myślenia i stawiania hipotez. Celem zatem jest zainicjowanie w mózgu produkcji niezbędnych neuroprzekazników. Następnym tworzenia hipotez jest ich zweryfikowanie, próba znalezienia odpowiedzi na postawione przez nauczyciela pytanie (tamże: 85).

Neurodydaktyka wychodzi z założenia, że nauka wymaga aktywności ucznia i nie można opierać jej tylko na przekazywaniu wiedzy. Aby uczeń nauczył się i opanował dany materiał, musi sam dojść do wiedzy. Rola nauczyciela sprowadza się zatem do roli przewodnika, mentora, osoby naprowadzającej na właściwe rozwiązanie, a nie podającej gotowy patent. Nauczyciel w neurodydaktyce staje obok ucznia odkrywcy, a nie nad nim, poniekąd staje się partnerem ucznia na drodze do wiedzy. Założenia te przyczyniły się do oparcia niniejszego programu nauczania na teorii konstruktywizmu, która bazuje na założeniu, że własna aktywność jest głównym czynnikiem determinującym uczenie się (*Konstruktywistyczny model kształcenia*; dostęp 9.09.2022). Teoria konstruktywizmu zakłada, że to uczeń staje się niejako konstruktorem własnej wiedzy, nauczanie odbywa się poprzez rozwiązywanie problemów, jest przystosowane do poziomu uczniów, nauczyciel i uczeń są partnerami w procesie poznawczym, a błąd traktowany jest jako naturalny element drogi do celu.

W programie nauczania autorzy zalecają szereg rozwiązań wpisujących się w ideę neurodydaktyki oraz konstruktywistycznego modelu nauczania. Znajdą je Państwo zarówno w treściach nauczania, sposobie oceniania, ale przede wszystkim w licznych odniesieniach do indywidualizacji procesu kształcenia.

Pisząc o praktycznym aspekcie użycia języka w szkołach branżowych, nie sposób nie oprzeć rozważań teoretyczno-naukowych na podejściu komunikacyjnym. Zakłada ono kształtowanie przede wszystkim sprawności produktywnych, które są naturalnym następstwem sprawności receptywnych – słuchania i rozumienia tekstu czytanego. Nauczyciel zobowiązany jest tworzyć na lekcjach możliwie jak najwięcej sytuacji sprzyjających procesowi naturalnej komunikacji. Język powinien być nauczany w oparciu o autentyczne materiały, dostosowane do możliwości i potrzeb ucznia. Celem kształcenia językowego powinna być komunikacja, przekazanie informacji w sposób zrozumiały dla odbiorcy. W podejściu komunikacyjnym, jak i w teorii

konstruktywizmu, nauczyciel powinien odejść od kultury błędu, gdyż poprawność językowa nie stanowi celu samego w sobie. Poprawność gramatyczna i ortograficzna, choć istotna – nie jest celem komunikacji. Błąd jest naturalny w procesie uczenia się języków obcych i w taki sposób powinien być postrzegany przez nauczycieli.

Poza teoriami naukowymi autorzy niniejszego programu nauczania postanowili zwrócić szczególną uwagę na indywidualizację procesu nauczania, a zatem na kierowanie procesem kształcenia w taki sposób, aby odpowiadał on indywidualnym możliwościom i potrzebom uczniów. Indywidualizacja procesu kształcenia nie dotyczy jedynie dostosowania go do potrzeb i zainteresowań uczniów; istotne, aby nauczyciel wziął pod uwagę takie aspekty jak: dominujący kanał przyswajania informacji, preferowane strategie uczenia się czy indywidualne możliwości psychofizyczne uczniów. Szczególną uwagę autorzy poświęcą uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE), wśród których znajdują się uczniowie:

- mający specyficzne trudności w uczeniu się;
- zdolni;
- chorujący przewlekłe;
- z niepełnosprawnością wzroku, słuchu lub ruchu;
- z zaburzeniem zachowania (w tym ADHD – od ang. *attention deficit hyperactivity disorder*);
- cudzoziemcy;
- mający trudną sytuację rodzinną, np. po traumatycznych przejściach.

Indywidualizacja jest obowiązkiem każdego nauczyciela i wpisuje się w założenia tzw. edukacji włączającej, której głównym założeniem jest równy dostęp do kształcenia się dla wszystkich uczniów – bez względu na możliwości intelektualne, emocjonalne i fizyczne. Edukacja włączająca znajduje swoje odzwierciedlenie w prawie, są to m.in.:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, Dz. U. 2019, poz. 373;
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz. U. 2017, poz. 1591 z późn. zm., t.j. Dz. U. 2020, poz. 1280;
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym, Dz. U. 2017, poz. 1578 z późn. zm., t.j. Dz. U. 2020, poz. 1309.

Ostatnim istotnym elementem w niniejszym programie nauczania są umiejętności uniwersalne oraz kompetencje kluczowe opracowane w Zaleceniu Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, Dz. Urz. UE 2018, C189/1. Kompetencje kluczowe oraz tzw. umiejętności miękkie (np. umiejętność podejmowania decyzji, pełnienia roli przywódcy, asertywność, umiejętności adaptacyjne etc.) stanowią istotny element kształcenia w szkołach branżowych, w których uczniowie przygotowują się do wykonywania określonych zawodów, podejmowania współpracy, funkcjonowania w społeczeństwie

oraz adaptowania się do nieustannie zmieniającego się świata. Doskonale wpisują się one w propagowaną współcześnie ideę uczenia się przez całe życie. Do kompetencji kluczowych zaliczamy:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie przedsiębiorczości;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Reasumując, autorzy niniejszego programu nauczania postanowili przygotować go w taki sposób, aby wyjść naprzeciw potrzebom uczniów szkół branżowych I i II stopnia. Wychodząc z założenia, że wiedza powinna być atrakcyjna, pobudzać ciekawość i zachęcać do samodzielnego jej odkrywania. Uczniowie szkół branżowych zazwyczaj chcą się uczyć języka w sposób praktyczny, dostrzegać cel nauki języka, jakim jest przede wszystkim porozumiewanie się, również w kontekście kształconego zawodu. Proces kształcenia powinien polegać na szeroko rozumianej indywidualizacji w świetle edukacji włączającej, a nauczyciel jest zobowiązany zadbać o wszechstronny rozwój swoich uczniów, kształtując zarówno wiedzę, jak i umiejętności.

2. Cele kształcenia i wychowania zgodne z podstawą programową – język obcy nowożytny (III etap edukacyjny, szkoła branżowa I i II stopnia)

Zarówno w szkole branżowej I, jak i II stopnia uczniowie uczą się jednego języka obcego nowożytnego. Uwzględniając dwa typy szkół w niniejszym programie nauczania, autorzy uwzględnili sześć różnych scenariuszy, według których język rosyjski nauczany jest:

- w szkole branżowej I stopnia po szkole podstawowej, w której nauczany był jako pierwszy język obcy – III.BS1.1;
- w szkole branżowej I stopnia po szkole podstawowej, w której nauczany był jako drugi język obcy (od VII klasy) – III.BS1.2;
- w szkole branżowej I stopnia od podstaw – III.BS1.0;
- w szkole branżowej II stopnia po trzech latach nauki w szkole branżowej I stopnia i ośmiu latach nauki w szkole podstawowej – III.BS2.1;
- w szkole branżowej II stopnia po trzech latach nauki w szkole branżowej I stopnia i dwóch latach nauki w szkole podstawowej – III.BS2.2;
- w szkole branżowej II stopnia po trzech latach nauki w szkole branżowej I stopnia – III.BS2.0.

Ze względu na fakt, że w niniejszym programie nauczania uwzględnione zostały wszystkie warianty podstawy programowej dla dwóch typów szkół, poniżej przedstawione zostaną cele kształcenia i wychowania jednakowe dla obu typów szkół oraz cele kształcenia językowego (ogólne i szczegółowe) – z podziałem na typy szkół i warianty podstawy programowej. Autorzy zaczną od wymienienia celów dla szkoły

branżowej I stopnia, następnie przedstawiają te same cele dla szkoły branżowej II stopnia. Taki sposób prezentacji celów ogólnych pozwoli na porównanie, jakie postępy powinni poczynić uczniowie w szkole branżowej II stopnia.

Celem kształcenia w zakresie przedmiotów ogólnokształcących w szkole branżowej I i II stopnia jest:

- traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;
- doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, np. czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami;
- rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia oraz integrowanie wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin – zapis dotyczy tylko szkoły branżowej II stopnia;
- zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu we wspólnocie dociekającej;
- łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobrażeniowo-twórczymi;
- rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej;
- rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie;
- rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.

W myśl podstawy programowej ważnym zadaniem szkół branżowych jest kształtowanie kompetencji komunikacyjnych, przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym, skuteczne nauczanie języków obcych, kształtowanie postaw sprzyjającym ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu (uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowanie inicjatyw oraz gotowość do pracy zespołowej), kształtowanie postaw obywatelskich, poszanowania tradycji i kultury zarówno własnego, jak i obcych narodów.

Duży nacisk w podstawie programowej kładzie się na kształtowanie postaw społecznych, patriotycznych, na wzmacnianie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i regionalnej. Szkoła branżowa I i II stopnia powinna motywować uczniów do podejmowania działań na rzecz ochrony środowiska oraz rozwijać zainteresowanie ekologią. Szkoła ma za zadanie kształtować w uczniach chęć uczenia się przez całe życie, powinna stwarzać warunki potrzebne do rozwiązywania problemów z wykorzystaniem metod i technik wywodzących się z informatyki. Jak już wcześniej wspomniano, podstawa programowa zobowiązuje nauczycieli do indywidualizacji nauczania stosownie do potrzeb i możliwości uczniów, uczniom ze SPE nauczanie dostosowuje się m.in. do ich możliwości psychofizycznych, tempa uczenia się i indywidualnych potrzeb. Uczniowie z niepełnosprawnościami powinni mieć stworzone optymalne warunki do nauki.

W podstawie programowej rekomendowana jest praca metodą projektu, która wspiera nabywanie kompetencji kluczowych, a w szczególności kompetencji społecznych (np. współpracy w grupie), a także rozwija przedsiębiorczość i kreatywność, umożliwia stosowanie w procesie kształcenia innowacyjnych rozwiązań programowych, organizacyjnych i metodycznych.

Cele kształcenia – wymagania ogólne w szkole branżowej I stopnia dla wszystkich wariantów podstawy programowej brzmią niemal identycznie. Subtelne różnice zaakcentowane są w głównej mierze poprzez zastosowanie przysłówka „bardzo” w wariantach III.BS1.0 oraz przymiotników, np.: „elementarne” dla wariantu III.BS1.2. Aby ułatwić dostrzeżenie tych różnic, autorzy stosują formatowanie tekstu dla poszczególnych wariantów podstawy programowej: **warianty III.BS1.1 oraz III.BS1.2 – czcionka pogrubiona – kwestie dotyczące wariantu III.BS1.2 zostaną zaznaczone w nawiasie ze wskazaniem na wariant podstawy programowej**, wariant III.BS1.0 – kursywa oraz czcionka pogrubiona w wybranych określeniach.

- Znajomość środków językowych.

Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych) umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.

*Uczeń posługuje się **bardzo** podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych, w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.*

- Rozumienie wypowiedzi.

Uczeń rozumie proste wypowiedzi ustne artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka, a także proste wypowiedzi pisemne, w tym ustne i pisemne wypowiedzi dotyczące wykonywania typowych („najbardziej typowych” w wariantach III.BS1.2) czynności zawodowych, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

*Uczeń rozumie **bardzo** proste wypowiedzi ustne artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka, a także **bardzo** proste wypowiedzi pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.*

- Tworzenie wypowiedzi.

Uczeń samodzielnie tworzy krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi ustne i pisemne, w tym („elementarne” w wariantach III.BS1.2) wypowiedzi umożliwiające komunikowanie się w środowisku pracy, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

*Uczeń samodzielnie tworzy **bardzo** krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi ustne i pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.*

- Reagowanie na wypowiedzi.

Uczeń uczestniczy w rozmowie i w typowych sytuacjach, w tym związanych z („elementarnym” – w przypadku wariantu III.BS1.2) komunikowaniem się w środowisku pracy, reaguje w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, ustnie lub pisemnie w formie prostego tekstu, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

Uczeń uczestniczy w rozmowie i w typowych sytuacjach reaguje w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, ustnie lub pisemnie w formie bardzo prostego tekstu, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

- Przetwarzanie wypowiedzi.

Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego, w tym prostych (bardzo prostych w wariantcie III.BS1.2) tekstów związanych z wykonywaniem typowych („najbardziej typowych” – wariant III.BS1.2) czynności zawodowych, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

W przypadku celów kształcenia – wymagań ogólnych dla szkoły branżowej II stopnia autorzy zaczną od wariantów podstawy programowej – **III.BS2.2** oraz **III.BS2.0** – cele dla obu wariantów brzmią niemal identycznie (różnice zostaną zaakcentowane w nawiasie ze wskazaniem na wariant podstawy programowej). Oba warianty podstawy programowej zostaną wyróżnione w tekście przy pomocy pogrubienia. Natomiast cele kształcenia dla wariantu podstawy programowej *III.BS2.1* (wariant przygotowujący do matury na poziomie podstawowym) – zostaną wyróżnione kursywą:

- I. Znajomość środków językowych.

Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych) umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych, w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.

Uczeń posługuje się dość bogatym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych) umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych, w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.

- II. Rozumienie wypowiedzi.

Uczeń rozumie proste wypowiedzi ustne artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka, a także proste wypowiedzi pisemne, w tym ustne i pisemne wypowiedzi dotyczące wykonywania typowych (najbardziej typowych – III.BS2.0) czynności zawodowych, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

Uczeń rozumie wypowiedzi ustne o umiarkowanym stopniu złożoności, wypowiedziane w naturalnym tempie, w standardowej odmianie języka, a także wypowiedzi pisemne o umiarkowanym stopniu złożoności, w tym ustne i pisemne wypowiedzi dotyczące wykonywania czynności zawodowych, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

III. Tworzenie wypowiedzi.

Uczeń samodzielnie tworzy krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi ustne i pisemne, w tym wypowiedzi ustne i pisemne umożliwiające komunikowanie się (elementarne komunikowanie się – III.BS2.0) w środowisku pracy, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

Uczeń samodzielnie tworzy proste, spójne i logiczne, w miarę płynne wypowiedzi ustne oraz proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne, w tym ustne i pisemne wypowiedzi umożliwiające komunikowanie się w środowisku pracy, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

IV. Reagowanie na wypowiedzi.

Uczeń uczestniczy w rozmowie i w typowych sytuacjach, w tym związanych z komunikowaniem się (elementarnym komunikowaniem się – III.BS2.0) w środowisku pracy, reaguje w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, ustnie lub pisemnie w formie prostego tekstu, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

Uczeń uczestniczy w rozmowie i reaguje ustnie w typowych, również w miarę złożonych sytuacjach oraz reaguje w formie prostego tekstu pisanego w typowych sytuacjach, w tym związanych z komunikowaniem się w środowisku pracy, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

V. Przetwarzanie wypowiedzi.

Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego – w tym prostych tekstów (bardzo prostych tekstów – III.BS2.0) związanych z wykonywaniem typowych (najbardziej typowych – III.BS2.0) czynności zawodowych – w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego, w tym tekstów związanych z wykonywaniem czynności zawodowych, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

3. Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Autorzy wymieniają treści nauczania – wymagania szczegółowe z podziałem na dwa typy szkół. W związku z tym, że treści nauczania z punktu „I” – podstaw programowych dla par wariantów: III.BS1.2 i III.BS1.0 oraz III.BS2.2 i III.BS2.0 brzmią niemal identycznie, autorzy obiorą te warianty za punkt wyjścia do przedstawienia zasobu środków językowych i zakresów tematycznych wraz z przykładami. Przykłady dotyczące **tylko wariantów III.BS1.1 oraz III.BS2.1 zostaną wyróżnione w tekście w postaci pogrubienia**. Dzięki temu będą mogli Państwo dostrzec, o jakie elementy podstawy programowej poszerzane są treści nauczania, gdy nauka języka rosyjskiego kontynuowana jest po ośmiu latach nauki w szkole podstawowej.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe w szkole branżowej I stopnia: warianty podstawy programowej III.BS1.2, III.BS1.0 oraz **III.BS1.1**.

Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych, w zakresie następujących tematów:

1. człowiek (np. dane personalne, **okresy życia**, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, rzeczy osobiste, uczucia i emocje, umiejętności i zainteresowania);
2. miejsce zamieszkania (np. dom i jego okolica, pomieszczenia i wyposażenie domu, prace domowe, **wynajmowanie mieszkania, przeprowadzka**);
3. edukacja (np. szkoła i jej pomieszczenia, przedmioty nauczania, uczenie się – **w tym uczenie się przez całe życie**, przybory szkolne, oceny szkolne, życie szkoły, zajęcia pozalekcyjne);
4. praca (np. zawody i związane z nimi czynności i **obowiązki**, miejsce pracy, praca dorywcza, wybór zawodu, **poszukiwanie pracy, warunki pracy i zatrudnienia**);
5. życie prywatne (np. rodzina, znajomi i przyjaciele, czynności życia codziennego, określanie czasu, formy spędzania czasu wolnego, święta i uroczystości, **styl życia, konflikty i problemy**);
6. żywienie (np. artykuły spożywcze, posiłki i ich przygotowywanie, **nawyki żywieniowe**, lokale gastronomiczne);
7. zakupy i usługi (np. rodzaje sklepów, towary i ich cechy, sprzedawanie i kupowanie, środki płatnicze, promocja i **reklama**, korzystanie z usług, **reklamacja**);
8. podróżowanie i turystyka (np. środki transportu i korzystanie z nich, orientacja w terenie, hotel, **baza noclegowa**, wycieczki, zwiedzanie);
9. kultura (np. **diedziny kultury, twórcy i ich dzieła**, uczestnictwo w kulturze, tradycje i zwyczaje, media);
10. sport (np. dyscypliny sportu, sprzęt sportowy, obiekty sportowe, imprezy sportowe, uprawianie sportu);
11. zdrowie (np. **tryb życia**, samopoczucie, choroby, ich objawy i leczenie, **pierwsza pomoc w nagłych wypadkach**);
12. nauka i technika (np. **odkrycia naukowe, wynalazki**, korzystanie z podstawowych urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych);
13. świat przyrody (np. pogoda, pory roku, **klimat**, rośliny i zwierzęta, krajobraz, **zagrożenia i ochrona środowiska naturalnego**);
14. **państwo i społeczeństwo (np. wydarzenia i zjawiska społeczne, problemy współczesnego świata)**;
15. (podstawowe) elementy wiedzy o bezpieczeństwie i higienie pracy oraz o podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej (zakres tematyczny związany z efektami kształcenia wspólnymi dla wszystkich zawodów, określonymi w podstawie programowej kształcenia w zawodach) – dotyczy tylko wariantów podstawy programowej III.BS1.1 oraz III.BS1.2; przymiotnik „podstawowe” zapisany w nawiasie odnosi się do wariantu III.BS1.2.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe w szkole branżowej II stopnia:
 warianty podstawy programowej III.BS2.2, III.BS2.0 oraz **III.BS2.1.**

Uczeń posługuje się podstawowym (**dość bogatym**) zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych) umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych, w zakresie następujących tematów:

1. człowiek (np. dane personalne, okresy życia, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, rzeczy osobiste, uczucia i emocje, umiejętności i zainteresowania, **osobisty system wartości, autorytety**);
2. miejsce zamieszkania (np. dom i jego okolica, pomieszczenia i wyposażenie domu, prace domowe, **wynajmowanie, kupno i sprzedaż mieszkania, przeprowadzka**);
3. edukacja (np. szkoła i jej pomieszczenia, przedmioty nauczania, uczenie się – **w tym uczenie się przez całe życie**, przybory szkolne, oceny szkolne, życie szkoły, zajęcia pozalekcyjne, **system oświaty**);
4. praca (np. zawody i związane z nimi czynności i obowiązki, miejsce pracy, praca dorywcza, wybór zawodu, **poszukiwanie pracy, warunki pracy i zatrudnienia**);
5. życie prywatne (np. rodzina, znajomi i przyjaciele, czynności życia codziennego, określanie czasu, formy spędzania czasu wolnego, święta i uroczystości, styl życia, konflikty i problemy);
6. żywienie (np. artykuły spożywcze, posiłki i ich przygotowywanie, nawyki żywieniowe – w tym **diety**, lokale gastronomiczne);
7. zakupy i usługi (np. rodzaje sklepów, towary i ich cechy, sprzedawanie i kupowanie, środki płatnicze, wymiana i zwrot towaru, promocje, **promocja i reklama**, korzystanie z usług, **reklamacja**);
8. podróżowanie i turystyka (np. środki transportu i korzystanie z nich, orientacja w terenie, baza noclegowa, wycieczki, zwiedzanie, **awarie i wypadki w podróży, ruch uliczny**);
9. kultura (np. dziedziny kultury, twórcy i ich dzieła, uczestnictwo w kulturze, tradycje i zwyczaje, media);
10. sport (np. dyscypliny sportu, sprzęt sportowy, obiekty sportowe, imprezy sportowe, uprawianie sportu, **pozytywne i negatywne skutki uprawiania sportu**);
11. zdrowie (np. tryb życia, samopoczucie, choroby, ich objawy i leczenie, **niepełnosprawność, uzależnienia, pierwsza pomoc w nagłych wypadkach**);
12. nauka i technika (np. **ludzie nauki**, odkrycia naukowe, wynalazki, korzystanie z podstawowych urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych **oraz szanse i zagrożenia z tym związane**);
13. świat przyrody (np. pogoda, pory roku, klimat, rośliny i zwierzęta, krajobraz, zagrożenia i ochrona środowiska naturalnego, **klęski żywiołowe**);
14. życie społeczne (**państwo i społeczeństwo**) (np. wydarzenia i zjawiska społeczne, **urzędy, organizacje społeczne i międzynarodowe, problemy współczesnego świata**);

15. odnosi się do wszystkich trzech wariantów podstawy programowej: (podstawowe) – dot. to III.BS.2.0 – elementy wiedzy o bezpieczeństwie i higienie pracy oraz o podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej (zakres tematyczny związany z efektami kształcenia, określonymi w podstawie programowej kształcenia w zawodach).

Zasób środków językowych z podstawy programowej przedstawiony powyżej porządkuje treści nauczania. Ze względu na niewielką liczbę godzin przeznaczoną na naukę języka w szkole branżowej I stopnia (150 godzin w trzyletnim okresie kształcenia dla każdego wariantu podstawy programowej), autorzy rekomendują układać treści nauczania zgodnie z podziałem na działy tematyczne z podstawy programowej, łącząc je w bloki tematyczne.

A. Wariant podstawy programowej III.BS1.1

- „Ja i moje otoczenie” – człowiek, miejsce zamieszkania, życie prywatne.
- „Moje życie zawodowe” – edukacja, praca, elementy wiedzy o bezpieczeństwie i higienie pracy oraz podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej.
- „W zdrowym ciele, zdrowy duch” – żywienie, zdrowie, sport.
- „Świat wokół mnie” – świat przyrody, państwo i społeczeństwo.
- „Ja w XXI wieku” – nauka i technika, zakupy i usługi.
- „Mój czas wolny” – podróżowanie i turystyka, kultura.
- Elementy wiedzy o Rosji.

B. Wariant podstawy programowej III.BS1.2

- „Ja i moje otoczenie” – człowiek, miejsce zamieszkania, świat przyrody.
- „Moje życie zawodowe” – edukacja, praca, podstawowe elementy wiedzy o bezpieczeństwie i higienie pracy oraz o podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej, życie prywatne.
- „W zdrowym ciele, zdrowy duch” – żywienie, zdrowie i sport.
- „Ja w XXI wieku” – nauka i technika, zakupy i usługi.
- „Mój czas wolny” – podróżowanie i turystyka, kultura.
- Elementy wiedzy o Rosji.

C. Wariant podstawy programowej III.BS1.0

- „Ja i moje otoczenie” – człowiek, miejsce zamieszkania, świat przyrody.
- „Moje życie zawodowe” – edukacja, praca.
- „W zdrowym ciele, zdrowy duch” – żywienie, zdrowie i sport.
- „Mój czas wolny” – życie prywatne, zakupy i usługi.
- „Rozrywka” – podróżowanie i turystyka, kultura.
- Elementy wiedzy o Rosji.

Zalecane jest realizowanie treści w sposób spiralny, tzn. poszerzanie tych samych treści nauczania w kolejnych latach np. *wariant podstawy programowej III.BS1.0 – klasa I – dział „człowiek” – cele – uczeń potrafi: przedstawić siebie i członków rodziny; nazywać państwa i narodowości, określać narodowość swoją i innych; klasa II – dział „człowiek” – cele – uczeń potrafi: opowiadać o wyglądzie swoim i innych; nazywać proste cechy charakteru; mówić o swoich zainteresowaniach; używać czasowników *интересоваться, занимать* w czasie teraźniejszym. Powracanie do treści wcześniej omawianych,*

powtarzanie materiału sprzyja skutecznej nauce języka obcego. W szkole branżowej II stopnia nauczyciel ma do dyspozycji więcej godzin (210 w dwuletnim cyklu kształcenia), nie ma więc konieczności łączenia tematów z podstawy programowej w bloki.

Pozostałe treści nauczania we wszystkich sześciu wariantach podstawy programowej skupiają się wokół kształtowania czterech sprawności językowych. Nie bez przyczyny w podstawie programowej zaczyna się od wymieniania wymagań szczegółowych dotyczących sprawności receptywnych (rozumienie wypowiedzi ustnych i pisemnych), a następnie wymienia się sprawności produktywne i wymagania ich dotyczące (tworzenie wypowiedzi, reagowanie na wypowiedzi, przetwarzanie wypowiedzi). Rekomendowane jest kształtowanie w pierwszej kolejności językowych umiejętności receptywnych (słuchania i czytania), a następnie stopniowe przejście do umiejętności produktywnych (mówienia i pisanie) w toku każdej jednostki lekcyjnej.

Pozostałe treści nauczania – wymagania szczegółowe dla szkoły branżowej I stopnia dla wariantów podstawy programowej **III.BS1.1**, **III.BS1.2** oraz **III.BS1.0** (ze względu na duże różnice w zapisach dla poszczególnych wariantów, wszystkie zostaną wyróżnione w tekście w taki sposób, w jaki w poprzednim zdaniu wyróżniono poszczególne warianty podstawy programowej). Jeśli dany zapis dotyczy wszystkich trzech wariantów podstawy, tekst nie zostanie wyróżniony, czasem zastosowano jednocześnie dwa style wyróżnienia tekstu, np. **pogrubienie i kursywę**, oznacza to, że dany zapis dotyczy dwóch wariantów podstawy programowej – **III.BS1.1 i III.BS1.2**).

- II. Uczeń rozumie **proste**/bardzo proste wypowiedzi ustne, **w tym dotyczące wykonywania najbardziej typowych/typowych czynności zawodowych** (np. rozmowy, wiadomości, komunikaty, ogłoszenia, instrukcje), artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka:
1. reaguje na polecenia;
 2. określa główną myśl wypowiedzi **lub fragmentu wypowiedzi**;
 3. określa intencje nadawcy/autora wypowiedzi;
 4. określa kontekst wypowiedzi (np. **formę**, czas, miejsce, **sytuację**, uczestników);
 5. znajduje w wypowiedzi określone informacje;
 6. **układa informacje w określonym porządku**;
 7. rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.
- III. Uczeń rozumie **proste**/bardzo proste wypowiedzi pisemne, **w tym dotyczące wykonywania najbardziej typowych/typowych czynności zawodowych** (np. listy, e-maile, SMS-y, kartki pocztowe, napisy, **broszury**, ulotki, jadłospisy, ogłoszenia, **instrukcje**, rozkłady jazdy, historyjki obrazkowe z tekstem, **artykuły**, teksty narracyjne, **recenzje**, **wywiady**, wpisy na forach i blogach, **teksty literackie**):
1. określa główną myśl tekstu lub **fragmentu tekstu**;
 2. określa intencje nadawcy/autora tekstu;
 3. określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, **formę tekstu**, **czas**, **miejsce**, **sytuację**);

4. znajduje w tekście określone informacje;
 5. **rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu;**
 6. **układa informacje w określonym porządku;**
 7. rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu.
- IV. Uczeń tworzy bardzo krótkie/**krótkie**, proste, spójne i logiczne wypowiedzi ustne, **w tym wypowiedzi umożliwiające** elementarne **komunikowanie się w środowisku pracy**:
1. opisuje ludzi, **zwierzęta**, przedmioty, miejsca i zjawiska;
 2. opowiada o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości oraz teraźniejszości;
 3. **przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;**
 4. przedstawia intencje, **marzenia, nadzieje** i plany na przyszłość;
 5. przedstawia/**opisuje** upodobania;
 6. **wyraża i uzasadnia swoje opinie i poglądy, przedstawia opinie i poglądy innych osób;**
 7. wyraża uczucia i emocje;
 8. **przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań;**
 9. **wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z teraźniejszości i przyszłości;**
 10. **przedstawia sposób postępowania (np. udziela instrukcji, wskazówek, określa zasady);**
 11. stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.
- V. Uczeń tworzy bardzo krótkie/krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne, **w tym wypowiedzi umożliwiające** elementarne **komunikowanie się w środowisku pracy** (np. notatkę, ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, wiadomość, SMS, kartkę pocztową, e-mail, historyjkę, **list prywatny, życiorys, CV, list motywacyjny**, wpis na blogu):
1. opisuje ludzi, **zwierzęta**, przedmioty, miejsca i zjawiska;
 2. opowiada o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości;
 3. **przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;**
 4. przedstawia intencje, **marzenia, nadzieje** i plany na przyszłość;
 5. przedstawia/**opisuje** upodobania;
 6. wyraża **i uzasadnia** swoje opinie **i poglądy, przedstawia opinie i poglądy innych osób;**
 7. wyraża uczucia i emocje;
 8. **przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań;**

9. **wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z teraźniejszości i przyszłości;**
 10. **przedstawia sposób postępowania (np. udziela instrukcji, wskazówek, określa zasady);**
 11. **stosuje zasady konstruowania tekstów o różnym charakterze;**
 12. stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.
- VI. Uczeń reaguje ustnie w typowych sytuacjach, **w tym związanych z elementarnym komunikowaniem się w środowisku pracy:**
1. przedstawia siebie i inne osoby;
 2. nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę; podtrzymuje rozmowę w przypadku trudności w jej przebiegu (np. prosi o wyjaśnienie, powtórzenie, sprecyzowanie; upewnia się, że rozmówca zrozumiał jego wypowiedź);
 3. uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia;
 4. wyraża swoje opinie i **uzasadnia je**, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób;
 5. wyraża i **uzasadnia** swoje upodobania, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, intencje i pragnienia innych osób;
 6. składa życzenia i **gratulacje**, odpowiada na życzenia i **gratulacje**;
 7. zaprasza i odpowiada na zaproszenie;
 8. proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, **zachęca**; **prowadzi proste negocjacje w sytuacjach życia codziennego**;
 9. **prosi o radę i udziela rady**;
 10. pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
 11. **ostrzega**, nakazuje, zakazuje, **instruuje**;
 12. wyraża prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby;
 13. wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, **niezadowolenie**, **złość**, **zdziwienie**, **nadzieję**, **obawę**);
 14. stosuje zwroty i formy grzecznościowe;
 15. **dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji.**
- VII. Uczeń reaguje w formie bardzo prostego/**prostego** tekstu pisanego (np. wiadomość, SMS, **krótki list prywatny**, **formularz**, e-mail, **komentarz**, wpis na czacie/forum) w typowych sytuacjach, **w tym związanych z elementarnym komunikowaniem się w środowisku pracy:**
1. przedstawia siebie i inne osoby;
 2. nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę (np. podczas rozmowy na czacie);

3. uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz/ankietę);
 4. wyraża swoje opinie i **uzasadnia je**, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób;
 5. wyraża i **uzasadnia** swoje upodobania, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, intencje i pragnienia innych osób;
 6. składa życzenia i **gratulacje**, odpowiada na życzenia i **gratulacje**;
 7. zaprasza i odpowiada na zaproszenie;
 8. proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, **zachęca**; **prowadzi proste negocjacje w sytuacjach życia codziennego**;
 9. **prosi o radę i udziela rady**;
 10. pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
 11. **ostrzega**, nakazuje, zakazuje, **instruuje**;
 12. wyraża prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby;
 13. wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, **niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę**);
 14. stosuje zwroty i formy grzecznościowe;
 15. **dostosowuje styl wypowiedzi do odbiorcy**.
- VIII. Uczeń przetwarza (bardzo prosty) tekst ustnie lub pisemnie, **w tym** bardzo prosty/**prosty tekst związany z wykonywaniem** najbardziej **typowych czynności zawodowych**:
1. przekazuje w języku obcym nowożytnym podstawowe informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. **wykresach**, mapach, symbolach, piktogramach, **schematach**) lub audiowizualnych (np. filmach, reklamach);
 2. przekazuje w języku obcym nowożytnym lub w języku polskim informacje sformułowane w tym języku obcym;
 3. przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje sformułowane w języku polskim;
 4. **przedstawia publicznie w języku obcym nowożytnym wcześniej przygotowany materiał, np. prezentację i film**.
- IX. Uczeń posiada:
1. podstawową wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu lokalnego, europejskiego i globalnego;
 2. świadomość związku między kulturą własną i obcą oraz wrażliwość międzykulturową.
- X. Uczeń dokonuje samooceny i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, stosowanie mnemotechnik, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym nowożytnym).

- XI. Uczeń współdziała w grupie (np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych).
- XII. Uczeń korzysta ze źródeł informacji w języku obcym nowożytnym (np. z encyklopedii, mediów, instrukcji obsługi), również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.
- XIII. Uczeń stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, identyfikowanie słów kluczy lub internacjonalizmów) i strategie kompensacyjne, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu (np. upraszczanie formy wypowiedzi, **zastępowanie innym wyrazem, opis**, wykorzystywanie środków niewerbalnych).
- XIV. Uczeń posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami).

W przypadku pozostałych treści nauczania – wymagań szczegółowych dla szkoły branżowej II stopnia wymieniono tylko te zapisy, o które uzupełnione zostały poszczególne wymagania w stosunku do szkoły branżowej I stopnia (bez powtarzania tych wymienionych powyżej). **Te dotyczące tylko wariantu III.BS2.1 są pogrubione w tekście, wariantu III.BS2.2 – zaznaczono kursywą**, natomiast wariant III.BS2.0 – ZAPISANO WIELKIMI LITERAMI. Podobnie jak w przypadku szkoły branżowej I stopnia zapisy dotyczące wszystkich trzech wariantów podstawy programowej nie są wyróżnione w tekście, jeśli natomiast dotyczą dwóch zastosowano podwójne formatowanie tekstu, dodatkowo w poszczególnych zapisach zachowano numerację zgodną z tą w podstawie programowej:

- II. Uczeń rozumie *PROSTE* wypowiedzi ustne (**o umiarkowanym stopniu złożoności**), w tym wypowiedzi dotyczące wykonywania (*NAJBARDZIEJ TYPOWYCH*) czynności zawodowych (np. rozmowy, wiadomości, komunikaty, ogłoszenia, instrukcje, **relacje, wywiady, dyskusje, prelekcje**), **wypowiadane w naturalnym tempie, ARTYKUŁOWANE WYRAŹNIE** w standardowej odmianie języka:
7. wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedzi.
- III. Uczeń rozumie *PROSTE* wypowiedzi pisemne (**o umiarkowanym stopniu złożoności**), w tym wypowiedzi dotyczące wykonywania *TYPOWYCH* czynności zawodowych (np. listy, e-mail, SMS, kartki pocztowe, napisy, broszury, ulotki, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, instrukcje, *HISTORYJKI OBRAZKOWE Z TEKSTEM*, **komiksy**, artykuły, teksty narracyjne, recenzje, wywiady, wpisy na forach i blogach, teksty literackie):
7. **wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście;**
 8. **odróżnia informacje o faktach od opinii.**
- IV. Uczeń tworzy krótkie proste, spójne i logiczne, w miarę płynne wypowiedzi ustne, w tym wypowiedzi umożliwiające *ELEMENTARNE* komunikowanie się w środowisku pracy:
7. wyraża **i opisuje** uczucia i emocje;
 8. **przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań;**
 9. **wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z teraźniejszości i przyszłości.**

- V. Uczeń tworzy KRÓTKIE, proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne, w tym wypowiedzi umożliwiające ELEMENTARNE komunikowanie się w środowisku pracy (np. notatkę, ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, wiadomość, SMS, kartkę pocztową, e-mail, historyjkę, list prywatny, życiorys, **CV, list motywacyjny**, wpis na blogu):
7. wyraża i **opisuje** uczucia i emocje;
 8. **przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań;**
 9. **wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z teraźniejszości i przyszłości;**
 11. stosuje zasady konstruowania tekstów o różnym charakterze.
- VI. Uczeń reaguje ustnie w typowych, **również w miarę złożonych sytuacjach**, w tym związanych z ELEMENTARNYM komunikowaniem się w środowisku pracy:
13. wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, **złość**, zdziwienie, nadzieję, obawę, **współczucie**);
 15. **dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji.**
- VII. Uczeń reaguje w formie prostego tekstu pisanego (np. wiadomość, SMS, KRÓTKI list prywatny, **formularz**, e-mail, **komentarz**, wpis na czacie/forum) w typowych sytuacjach, w tym związanych z ELEMENTARNYM komunikowaniem się w środowisku pracy:
13. wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, **złość**, zdziwienie, nadzieję, obawę, **współczucie**);
 15. **dostosowuje styl wypowiedzi do odbiorcy.**
- VIII. Uczeń przetwarza PROSTY tekst ustnie lub pisemnie, w tym BARDZO PROSTY tekst związany z wykonywaniem NAJBARDZIEJ TYPOWYCH czynności zawodowych:
4. **przedstawia publicznie w języku obcym wcześniej przygotowany materiał, np. prezentację, film.**

Punkty od IX do XIV podstawy programowej dla wariantów III.BS2.2, III.BS.2.0 oraz III.BS2.1 są identyczne jak ich odpowiedniki w szkole branżowej I stopnia.

Ze względu na uwzględnienie aż sześciu różnych wariantów podstawy programowej, autorzy niniejszego programu nauczania zachęcają do dokładniejszego zapoznania się z treścią rozporządzenia ([szkoła branżowa I stopnia](#), [szkoła branżowa II stopnia](#); dostęp 9.09.2022). Informacje zawarte powyżej mają jedynie charakter informacyjny, pozwolą odszukać odpowiednie zapisy w stosownych rozporządzeniach w sprawie podstaw programowych dla szkół branżowych.

Planując układ treści w poszczególnych klasach, nauczyciel powinien kierować się przede wszystkim wariantem podstawy programowej oraz typem szkoły, który determinuje liczbę godzin przeznaczonych na naukę języka rosyjskiego (w przypadku szkoły branżowej I stopnia to 150 godzin w trzyletnim okresie kształcenia, a w szkole branżowej II stopnia – 210 godzin w dwuletnim okresie – na podstawie Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół, Dz. U. 2019, poz. 639 z późn. zm.). Niezwykle ważne

jest także uwzględnienie zasady indywidualizacji, czyli dostosowanie treści nauczania do wieku uczniów, ich potrzeb, możliwości psychofizycznych oraz zainteresowań, także tych wynikających z nauczanego na tym etapie zawodu, warto zatem uwzględnić np. rosyjskie nazwy narzędzi używanych przez mechanika samochodowego lub stolarza. Nauczyciel powinien rozpoznać potrzeby i możliwości uczniów, aby wszyscy uczniowie, także ci ze SPE, mogli osiągnąć sukces dydaktyczny na miarę własnych możliwości. Ważne, aby materiał językowy (leksykalny, gramatyczny, ortograficzny i fonetyczny) nie przerastał możliwości uczniów, nie może także być zbyt prosty, co może zniechęcić, np. uczniów zdolnych do pracy nad rozwijaniem umiejętności językowych.

Nauczyciel języka rosyjskiego powinien także pamiętać o konieczności kształtowania kompetencji kluczowych i umiejętności miękkich przydatnych w przyszłym życiu zawodowym. Doskonałym sposobem będzie zastosowanie metody projektu, pozwalającej na kształtowanie wielu umiejętności – wśród nich są: samodzielność, umiejętności przywódcze, kompetencje cyfrowe (podczas zastosowania narzędzi i technologii cyfrowych). W szkole branżowej nauczyciel języka obcego nie powinien zaniedbywać kształtowania kompetencji w zakresie wielojęzyczności. Nauczyciel języka rosyjskiego może to robić np. zwracając uwagę uczniów na podobieństwo słów rosyjskich do słów w języku angielskim, np. nazwy miesiące. Można także wykonać z uczniami, w ramach pracy projektowej, słowniczek zapożyczeń w obrębie konkretnej profesji, którą poznają uczniowie w ramach kształcenia zawodowego.

Zastosowanie metody projektu otwiera nauczycielowi języka rosyjskiego w szkołach branżowych przestrzeń do realizacji treści międzyprzedmiotowych, pozwalających na pokazanie uczniom, że przedmioty szkolne wzajemnie się przenikają i nie istnieją w edukacyjnej próżni. Przykłady interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych zostały opracowane w ramach pakietu narzędzi uzupełniających niniejszy program nauczania języka rosyjskiego. Korelowanie nauki języka rosyjskiego z innymi przedmiotami umożliwia także podstawa programowa. Obszary tematyczne w niej zawarte umożliwiają nauczycielowi szkoły branżowej I stopnia nawiązanie do: biologii – dział człowiek, zdrowie; geografii – dział podróżowanie i turystyka; wiedzy o społeczeństwie – dział życie społeczne (dla wariantów III.BS1.2 i III.BS1.0), państwo i społeczeństwo (w wariantach III.BS1.1). W szkole branżowej II stopnia nauczyciel może wykorzystać treści nauczania języka rosyjskiego, aby nawiązać do: informatyki – dział nauka i technika; wiedzy o społeczeństwie – dział państwo i społeczeństwo (III.BS2.1), życie społeczne (III.BS2.2 i III.BS2.0). **Korelowanie treści nauczania języka rosyjskiego z innymi przedmiotami sprzyja kształtowaniu holistycznej sylwetki ucznia szkoły branżowej.**

4. Warunki i sposób realizacji kształcenia z uwzględnieniem założeń edukacji włączającej

W przypadku szkół branżowych nadrzędnym celem kształcenia językowego jest skuteczna komunikacja w mowie i w piśmie. Zadanie to wydaje się szczególnie istotne, gdyż młodzieży w szkołach branżowych zależy przede wszystkim na komunikacji związanej z zawodem, który młodzi ludzie będą wykonywali w przyszłości. **Kształcenie sprawności językowych jest procesem wieloletnim, zależnym od warunków, w jakich się odbywa,** zatem jednym z priorytetów szkół branżowych powinno być

zapewnienie wszystkim uczniom optymalnych warunków do nauki języków obcych. Optymalizacja warunków dotyczy także uczniów ze SPE.

W podstawie programowej dla szkół branżowych znajdują się szczegółowe wytyczne dotyczące warunków, w jakich powinna odbywać się nauka języka. W związku z tym, że w szkołach branżowych I i II stopnia uczniowie uczą się jednego języka obcego, **ważne jest umożliwienie im nauki tego samego języka, którego uczyli się na poprzednim etapie edukacyjnym.** W szkole branżowej I stopnia uczniowie powinni mieć możliwość kontynuowania nauki języka, którego uczyli się przez osiem lat w szkole podstawowej. Mając taką możliwość, będą mogli w przyszłości – w szkole branżowej II stopnia, przystąpić do egzaminu maturalnego z języka obcego nowożytnego na poziomie podstawowym. Zmiana języka nauczanego jako pierwszy w szkole podstawowej na inny język obcy nowożytny w szkole branżowej I stopnia jest dopuszczalna w dwóch przypadkach:

- w oddziałach wielozawodowych, w których zapewnienie wszystkim uczniom kontynuacji nauki tego samego języka obcego nowożytnego nauczanego jako pierwszy w szkole podstawowej może okazać się niemożliwe;
- gdy konieczność kontynuacji nauczania danego języka obcego nowożytnego jako pierwszego wiązałaby się z ograniczeniem możliwości wyboru szkoły ponadpodstawowej.

Kolejnym ważnym warunkiem jest zapewnienie uczniom możliwości nauki języka rosyjskiego w grupach o zbliżonym poziomie zaawansowania językowego, może to wiązać się z koniecznością podziału klasy na grupy lub stworzenia grup międzyoddziałowych. Podział na grupy adekwatnie do poziomu zaawansowania językowego jest formą indywidualizacji nauczania, pracując w grupach z uczniami zaawansowanymi językowo nauczyciel może skupić się na rozwijaniu ich zdolności, w przypadku grup mających problemy z nauką języka, nauczyciel może skupić się na uzupełnianiu braków, by wyrównać poziom znajomości języka rosyjskiego.

W przypadku szkolnictwa branżowego ważne jest, aby wzbogacić treści kształcenia o aspekty nawiązujące do zakresu tematycznego związanego z wybranymi efektami kształcenia w zawodach, np. bezpieczeństwo i higiena pracy, kompetencje personalne i społeczne, podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej. Kształcenie w zakresie języka obcego nowożytnego ukierunkowanego zawodowo (JOZ w podstawie programowej kształcenia w zawodach) musi odbywać się w ramach języka obcego nowożytnego nauczanego jako przedmiot obowiązkowy w szkole. Istotne jest także wykorzystywanie i tworzenie zadań językowych, które będą ilustrowały przydatność języka do realizacji własnych celów komunikacyjnych, w tym związanych z zawodem, w którym kształcą się uczeń, np. dialog fryzjera z klientem w salonie fryzjerskim lub klienta hotelu z recepcjonistą w hotelu.

Sala do nauki języka rosyjskiego powinna być wyposażona w odpowiednie pomoce dydaktyczne, np. słowniki, pomoce wizualne – mapy i plakaty. Warto zachęcić uczniów do samodzielnego wykonania pomocy dydaktycznych, np. plakatów ze słownictwem lub zasadą gramatyczną.

Celem kształtowania sprawności rozumienia mowy obcej ze słuchu pomieszczenie, w którym odbywają się lekcje języka rosyjskiego powinno być wyposażone w odtwarzacz płyt CD/plików dźwiękowych oraz komputer z dostępem do internetu.

Bardzo ważna jest także odpowiednia organizacja przestrzeni do nauki poprzez ustawienie stołów w sposób umożliwiający przeprowadzanie ćwiczeń w parach lub w grupach. Rekomenduje się ustawienie ławek w tzw. podkowę – literę „U”, z nauczycielem stojącym po środku. Stoły w pomieszczeniu do nauki języka powinny być wyposażone w dwa kółka, dzięki czemu możliwa będzie szybka zmiana ustawienia w tzw. wyspy uczenia się, co ułatwi pracę w zespołach. Odpowiednie ustawienie stołów wpływa korzystnie na indywidualizację nauczania. Rozmieszczenie ławek w „podkowę” powoduje, że każdy uczeń znajduje się w bliskiej odległości od nauczyciela, dzięki czemu młodzież będzie mogła uzyskać szybką pomoc w wykonywaniu ćwiczeń językowych. Dodatkowym atutem takiej konfiguracji jest umożliwienie uczniom z dysfunkcją słuchu odczytywania komunikatów prowadzącego lekcje z ruchu warg.

Istotne, aby używać języka rosyjskiego jako języka komunikacji zarówno na linii nauczyciel – uczeń, jak i uczeń – uczeń. Język rosyjski powinien dominować w rozmowach pomiędzy uczestnikami lekcji, zwłaszcza w grupach o wyższym poziomie zaawansowania.

Zgodnie z założeniami podejścia komunikacyjnego nauczyciel powinien na lekcji języka rosyjskiego wykorzystywać autentyczne materiały źródłowe, np. filmy, podcasty, teksty czy zdjęcia. Wskazane jest również używanie narzędzi związanych z technologiami informacyjno-komunikacyjnymi. Pomieszczenie, w którym odbywa się kształcenie językowe warto wyposażyć w tablicę interaktywną lub ekran z rzutnikiem, a w szkole powinna znajdować się ogólnodostępna pracownia mobilna z tabletami lub laptopami dla uczniów. Umożliwi to przeprowadzanie ćwiczeń aktywizujących uczniów, także tych ze SPE, np. quiz na platformie Kahoot lub ankieta ewaluacyjna na Mentimeter.

Aby nauczanie języka rosyjskiego przynosiło wymierne efekty, nauczyciel powinien na bieżąco przeprowadzać formalną i nieformalną diagnozę postępów ucznia oraz powiadamiać go i jego rodziców o postępach w nauce poprzez formułowanie w sposób zrozumiały i czytelny indywidualizowanej informacji zwrotnej. Prawidłowa informacja zwrotna wyposaża ucznia w wiedzę na temat postępów, jakie poczynił. Pojawiają się w niej dane dotyczące mocnych stron wykonania zadania, a także wskazane są błędy i możliwości ich poprawy. Odpowiednie sformułowanie informacji zwrotnej – ze wskazaniem na wyżej wymienione czynniki jest istotne dla prawidłowego rozwoju uczniów.

Szczególnym zadaniem szkoły i nauczycieli jest **zachęcanie uczniów do samooceny własnej pracy oraz do stosowania różnych technik, które sprzyjają uczeniu się**. Jest to niezwykle ważne w kontekście kształtowania kompetencji kluczowych. Nauczyciel języka rosyjskiego powinien uświadomić uczniów na temat istoty doskonalenia własnych umiejętności, także tych językowych. Pomocne w tym będzie ukazanie im korzyści płynących z samodoskonalenia, np. możliwość szybkiej adaptacji do nowych warunków pracy czy możliwość jej zmiany, gdy zaistnieje taka konieczność. Nauczyciel może pokazać uczniom, jakie materiały – filmy, strony internetowe i komunikatory służą samodzielnej pracy nad językiem. Wskazane jest, aby w szkole organizowane były wydarzenia związane z językiem rosyjskim, np.: wystawy, pokazy filmowe, przedstawienia, wycieczki, dni języków obcych. Można brać także udział w programach europejskich typu eTwinning umożliwiających kontakt z rodzimymi użytkownikami języka rosyjskiego.

Lekcje języka rosyjskiego w szkole branżowej powinny sprzyjać rozwijaniu wrażliwości międzykulturowej oraz kształtowaniu postawy ciekawości, tolerancji i otwartości wobec innych kultur. Jest to niezwykle ważne zadanie nauczycieli wszystkich języków obcych, zwłaszcza, że z roku na rok przybywa osób powracających z emigracji, a także jest coraz więcej imigrantów, którzy decydują się na zamieszkanie w Polsce. Na skutek wyżej wymienionych ruchów, w szkołach pojawiają się uczniowie z doświadczeniem migracyjnym. Doświadczenia cudzoziemców oraz Polaków powracających po latach emigracji mogą stać się cennym źródłem inspiracji dla nauczyciela języka rosyjskiego, który może zorganizować np. dzień kultur, podczas którego uczniowie ci będą mogli zaprezentować np. potrawy i zwyczaje innych krajów.

Lekcje języka rosyjskiego powinny także sprzyjać kształtowaniu kompetencji kluczowych oraz umiejętności miękkich, np.: umiejętność współpracy czy oceny mocnych i słabych stron – własnych oraz kolegów i koleżanek. Można to osiągnąć stosując metodę projektu oraz poprzez wdrażanie uczniów w dokonywanie samooceny i oceny koleżeńskiej. Wykorzystując na lekcjach języka rosyjskiego projekt, można osiągnąć zarówno cele językowe, jak i pozajęzykowe (dotyczące kształtowania kompetencji kluczowych i uniwersalnych). Wdrażanie uczniów w proces samooceny i oceny koleżeńskiej pozwoli na rozwinięcie u nich m.in. postawy świadomości oceny czy empatii. Należy jednak pamiętać, że w celu zachowania obiektywności uczniowie powinni znać kryteria oceny zadania, do których mogliby się odnieść podczas oceniania kolegów i koleżanek.

Nauczyciel języka rosyjskiego zobowiązany jest dostosować warunki pracy na lekcji do możliwości uczniów ze SPE, powinien:

- dostosować przestrzeń edukacyjną – dla uczniów z dysfunkcją wzroku powinno być zapewnione odpowiednie doświetlenie w sali, szlaki komunikacyjne powinny być oznaczone kontrastowymi taśmami, uczniowie z dysfunkcją słuchu powinni siedzieć w bliskiej odległości nauczyciela, aby móc czytać z ruchu warg, a uczniowie z niepełnosprawnością ruchową powinni mieć możliwość swobodnego przemieszczania się w klasie (dostosowania przestrzeni edukacyjnej zostały szczegółowo opisane w poradniku metodycznym, który jest uzupełnieniem niniejszego programu nauczania);
- dostosować wymagania, poziom trudności zadań do potrzeb i możliwości ucznia;
- wykorzystywać potencjał ucznia do pokonywania deficytów poprzez wzmacnianie jego mocnych stron;
- stosować częste zmiany form aktywności ucznia (np. poprzez przeplatanie tradycyjnych form pracy z formami angażującymi narzędzia cyfrowe) (Solecka 2019: 1–2).

Nauczyciel korzystający z niniejszego programu nauczania winien także pamiętać o **optymalnym zarządzaniu czasem na lekcji.** W szkole branżowej I stopnia, ze względu na niewielką liczbę godzin przeznaczoną na naukę języka obcego, nie rekomenduje się łączenia lekcji w bloki dziewięćdziesięciminutowe. Jest to dopuszczalne w szkole branżowej II stopnia, w której tych godzin jest więcej w dwuletnim cyklu kształcenia. W obu typach szkół wskazane jest realizowanie zadań projektowych na kilku jednostkach lekcyjnych (scenariusze interdyscyplinarnych projektów przewidziane są do realizacji w ramach kilkunastu lekcji), aby mieć pewność, że wszyscy otrzymali wystarczający czas na wykonanie zadań. Nauczyciel powinien

dostosować czas wykonywania poszczególnych zadań do indywidualnych możliwości uczniów, także tych ze SPE, a także stosować się do zaleceń zapisanych w opiniach lub orzeczeniach wydawanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, np. w odniesieniu do wydłużania czasu pracy na lekcji.

W związku z pandemią koronawirusa na świecie nauczyciele zmuszeni byli do przystosowania się do nowych warunków kształcenia. **Sytuacja epidemiczna wymusiła na pracownikach pedagogicznych konieczność prowadzenia lekcji z wykorzystaniem technik i metod kształcenia na odległość.** Początkowo było to trudne doświadczenie zarówno dla uczniów, jak i nauczycieli. Oba podmioty procesu kształcenia szybko zaadaptowały się do nowych warunków, tzw. pracy zdalnej. Nauczyciel prowadzący lekcje z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość powinien pamiętać, że dynamika takich lekcji różni się znacznie od lekcji odbywających w warunkach stacjonarnych. Czynniki takie jak stres, brak kontaktu z rówieśnikami i izolacja, wpływały negatywnie nie tylko na dynamikę lekcji, a często także na efektywność prowadzonego procesu nauczania. Nauczyciel planujący zdalną lekcję języka rosyjskiego, powinien wziąć pod uwagę wszystkie powyższe czynniki, aby optymalnie wykorzystać czas i zrealizować wszystkie wcześniej zaplanowane cele językowe i wychowawcze.

5. Formy, techniki i metody pracy na lekcji języka rosyjskiego

W pracy z uczniami szkół branżowych nad rozwijaniem kompetencji językowych niezwykle istotne jest dobranie optymalnych metod, technik i form pracy, które będą dostosowane do ich indywidualnych potrzeb. Zaproponowane przez nauczyciela metody, techniki i formy pracy powinny sprzyjać skutecznej nauce języka. Kreatywny nauczyciel w XXI wieku powinien stosować różne metody i techniki nauczania, adekwatnie do sytuacji dydaktycznej oraz możliwości psychofizycznych uczniów, a zastosowanie różnorodnych form pracy będzie korzystnie wpływać na aktywną pracę uczniów, także tych ze SPE.

W programie nauczania rekomenduje się wykorzystywać założenia podejścia komunikacyjnego, którego nadrzędnym celem jest skuteczna komunikacja w języku obcym. Pisząc o komunikacji, autorzy mają na myśli skuteczne przekazywanie informacji/komunikatów oraz prawidłowe reagowanie na nie. Nie jest więc istotne, czy uczeń popełnia błędy, np. gramatyczne, gdyż poprawność w podejściu komunikacyjnym nie jest celem samym w sobie, najważniejsze jest, aby uczeń był zrozumiany przez swojego współ rozmówcę. W podejściu komunikacyjnym nauczyciel powinien używać autentycznych rosyjskich materiałów źródłowych: tekstów zaadaptowanych do możliwości uczniów, rosyjskich filmów dobranych odpowiednio do ich potrzeb i wieku, materiałów realioznawczych, np. bilety komunikacji miejskiej z Rosji, rosyjskie monety i banknoty, przedmioty codziennego użytku, np. samowar, które uczniowie będą mogli wykorzystać w różnych sytuacjach komunikacyjnych na lekcji, np. dialogi w sklepie, w restauracji. **Nauczanie języka rosyjskiego w zgodzie z ideą podejścia komunikacyjnego wpisuje się w założenia konstruktywistycznej teorii nauczania.** Dodatkowym atutem podejścia komunikacyjnego w nauczaniu języka obcego jest możliwość kształtowania kompetencji kluczowych. Sprzyjać temu będzie zastosowanie w toku lekcji technik nauczania, które zostaną przytoczone poniżej.

Podjęcie komunikacyjne rekomendowane w niniejszym programie nauczania powinno być wspierane przez inne metody nauczania, aby zapewnić uczniom różnorodność aktywności na lekcjach. Klasyfikacja metod nauczania zaprezentowana poniżej została opracowana na podstawie artykułu *Metody nauczania* (dostęp 9.09.2022). Różnorodność metod sprzyjać będzie uatrakcyjnieniu lekcji języka rosyjskiego oraz indywidualizacji i dostosowaniu procesu nauczania do potrzeb uczniów ze SPE.

Nauczycielom języka rosyjskiego pracującym w szkołach branżowych I i II stopnia rekomenduje się stosowanie następujących metod:

- **podające** – opowiadanie, wykład, prelekcja, uczniowie podczas wykładu lub opowiadania mogą wykonywać notatki klasyczne lub wizualne, dzięki czemu będą kształtować kompetencję w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- **programowe – wykorzystujące technologie cyfrowe**, np. układanie puzzli stworzonych przy pomocy aplikacji Jigsaw czy rozwiązywanie quizów podsumowujących lekcje na platformie Kahoot, ciekawym sposobem jest przeprowadzanie diagnozy postępów uczniów poprzez testowanie uczniów za pomocą testów przygotowanych na platformach Formularze Google czy Test Portal. Nauczyciel języka rosyjskiego powinien zapoznać uczniów z narzędziami technologii cyfrowej, np. w celu stworzenia plakatu na lekcji może zademonstrować program Canva lub Genially – praca z narzędziami informatycznymi na lekcjach sprzyja kształtowaniu kompetencji cyfrowych uczniów;
- **eksponujące** – pokaz filmowy i praca z mapą;
- **aktywizujące** – inscenizacje, dialogi sytuacyjne, mapy myśli i inne techniki kreatywnego notowania, np. metaplan – oprócz komunikacji wykorzystując te techniki nauczyciel może kształtować kompetencje w zakresie wielojęzyczności, jeśli np. dialog/rozmowa lub scenka rodzajowa dotyczy kwestii, do opisanie której, słownictwo jest międzynarodowe, np. pandemia koronawirusa na świecie;
- **metody problemowe**, np. **lekcja oparta na teorii Davida Kolba** (Smith 2010), podczas której uczniowie przechodzą przez cztery etapy: doświadczania, obserwacji i refleksji, generalizacji oraz praktycznego użycia. Podczas lekcji opartej na teorii Kolba uczniowie samodzielnie dochodzą do wiedzy, stawiają hipotezy i sprawdzają ich słuszność (przykładowy schemat lekcji opartej na tej teorii został zaprezentowany w poradniku metodycznym będącym uzupełnieniem niniejszego programu nauczania). Innym przykładem metod problemowych jest wspomniany wielokrotnie projekt. Należy pamiętać, że aby projekt wzbudził zainteresowanie uczniów jego tematyka powinna być bliska ich zainteresowaniom. Wskazane jest, aby uczniowie mieli prawo wyboru tematu pracy projektowej, technik, jakie zastosują podczas pracy czy formy prezentacji efektów projektu. Praca metodą projektu pozwala każdemu uczniowi, także temu ze SPE, znaleźć coś, co go zainteresuje. W przypadku projektów interdyscyplinarnych uczniowie zdolni będą mogli podzielić się swoją wiedzą z innych dziedzin. W pracy metodą projektu – klasyczne ustawienie stołów – nie jest pożądane. Uczniowie powinni mieć możliwość pracy przy stołach ustawionych w tzw. wyspy lub w przestrzeni kreatywnej – na podłodze, na pufach ustawionych w kręgu etc. Alternatywne zorganizowanie przestrzeni podczas pracy metodą projektu będzie korzystne w pracy z uczniami z ADHD. Niewątpliwym atutem metod problemowych jest kształtowanie zarówno umiejętności językowych, jak i pozajęzykowych:

umiejętność pracy w grupie, umiejętność autoprezentacji, kreatywność, nauka prawidłowego zarządzania czasem, kompetencje kluczowe, a dodatkowo możliwość stosunkowo łatwego dostosowania do potrzeb i możliwości wszystkich uczniów.

Poza wymienionymi powyżej metodami pracy z uczniami, zwłaszcza szkół branżowych II stopnia we wszystkich wariantach podstawy programowej, a także szkoły branżowej I stopnia w wariantcie III.BS1.1, warto odwołać się do **metody pracy LdL** (od niem. *Lernen durch Lehren*) – uczenie się poprzez nauczanie innych. W metodzie tej to uczniowie wcielają się w rolę nauczyciela. LdL warto wykorzystać w pracy z uczniami zdolnymi, którzy mogą przygotować całą lekcję lub jej fragment, np. przygotowując prezentację multimedialną na wybrany temat lub podczas podsumowania wybranego działu.

W sytuacji zdalnego nauczania nauczyciel powinien stosować metody i techniki pracy związane z kształceniem na odległość. W sytuacji, gdy konieczne jest połączenie lekcji przeprowadzanych zdalnie z tymi w szkołach, nauczyciel może stosować tzw. **blended learning**, czyli metodę kształcenia polegającą na bezpośrednim kontakcie z nauczycielem oraz aktywnościami prowadzonymi zdalnie – mowa jest wówczas o tzw. nauczaniu hybrydowym. Podczas zdalnego nauczania kontakt z uczniami przybiera formę różnego rodzaju aktywności online, np. wideokonferencji, ćwiczeń na platformach do nauki języka z domu, np. Quizlet – do samodzielnej nauki słownictwa. W przypadku zdalnego nauczania zadania do pracy samodzielnej powinny być dostosowane przez nauczyciela do możliwości psychofizycznych wszystkich uczniów, w tym ze SPE (np. poprzez przygotowanie transkrypcji do filmów dla uczniów z dysfunkcją słuchu).

Nauczyciel języka rosyjskiego powinien zadbać o zmianę aktywności na lekcjach poprzez zastosowanie różnorodnych form pracy, powinny być one adekwatne do sytuacji dydaktycznej. Na lekcjach języka rosyjskiego uczniowie będą pracować:

- **zbiorowo** – podczas pracy z całą klasą np. podczas wykładu, pogadanki;
- **grupowo, zespołowo lub w parach** – przygotowanie dialogu, inscenizacji, projektu etc.;
- **indywidualnie** – zwykle w sposób niejednorodny zwłaszcza w oddziałach wielozawodowych podczas pracy z tekstem pisany lub słuchany.

Nauczając języka obcego należy pamiętać także o właściwym doborze technik nauczania do poszczególnych sprawności językowych – rozumienia ze słuchu i mówienia, czytania i pisania. Nieprzypadkowo, wymieniając sprawności językowe zostały one połączone w pary – sprawność mówienia jest ściśle skorelowana ze sprawnością rozumienia mowy obcej ze słuchu, a sprawność pisanie ze sprawnością czytania. Pisząc o sprawnościach receptywnych autorzy programu odwołają się poniżej do nomenklatury zaproponowanej przez Hannę Komorowską, czyli do ćwiczeń przed słuchaniem/czytaniem, w trakcie słuchania/czytania oraz po słuchaniu/czytaniu. Zaproponowane zostaną także techniki rozwijania sprawności produktywnych – mówienia i pisanie.

Kształtując sprawność rozumienia ze słuchu nauczyciel powinien pamiętać, że nauka tej sprawności wpływa na naukę prawidłowej intonacji i artykulacji. Podejmując działania mające na celu „osłuchanie (się)” uczniów z językiem nauczyciel wpływa na rozwój sprawności mówienia. Słuchany tekst powinien być adekwatny do poziomu

zaawansowania językowego uczniów – nie może być zbyt trudny. Nauczyciel może używać autentycznych podcastów, audycji radiowych, ważne, aby były to teksty wypowiedane przez rodzimych użytkowników języka w jego standardowej odmianie.

Kształtując sprawność rozumienia ze słuchu u uczniów słabosłyszących nauczyciel powinien pamiętać o przygotowaniu transkrypcji do nagrań.

Przed słuchaniem rekomendowane jest stosowanie następujących technik:

- odgadywanie treści nagrania na podstawie tytułu tekstu lub materiału ikonograficznego;
- dyskusja na temat związany z nagraniem;
- zapoznanie uczniów ze słownictwem i strukturami, które wystąpią w tekście.

W trakcie słuchania:

- uzupełnianie luk w tekście;
- układanie zdań we właściwej kolejności zgodnie z treścią nagrania;
- dobieranie reakcji do wypowiedzi w tekście słuchanym;
- dobieranie zdań podsumowujących/tytułów poszczególnych fragmentów wypowiedzi.

Po wysłuchaniu:

- zadania typu prawda/fałsz;
- pytania zamknięte związane z tematyką wysłuchanego tekstu;
- dyskusja;
- odgrywanie dialogów i scenek sytuacyjnych związanych tematycznie z wysłuchanym tekstem.

Kolejna jest sprawność mówienia. Jest ona ściśle powiązana ze sprawnością rozumienia mowy obcej ze słuchu. Słuchając tekstu uczniowie poznają prawidłową wymowę głosek, uczą się właściwej intonacji, poznają fonetykę języka rosyjskiego. Początkowo uczniowie kształtując sprawność mówienia, powtarzają słowa i zwroty wypowiedane przez lektora lub nauczyciela języka rosyjskiego, z upływem czasu przechodzą do ćwiczeń mających na celu komunikację językową.

Przykładowe techniki przedkomunikacyjne:

- wisielec – technika powtórki słownictwa;
- zabawa „wymień słowa związane z tematem” – można utrudnić zadanie poprzez ustalenie zasady zakazu wymieniania słów zaczynających się od konkretnych liter; w ćwiczeniu tym uczniowie mogą pracować w parach lub niewielkich grupach.

Przykładowe techniki komunikacyjne:

- techniki dramatyczne: dialog, inscenizacja, scenki tematyczne;
- dubbing – nauczyciel odtwarza fragment filmu bez dźwięku zadaniem uczniów jest wymyślenie kwestii wypowiedzianych przez bohaterów filmu.

Stopień trudności słownictwa czy ćwiczonych struktur podczas kształtowania sprawności mówienia powinien być dostosowany do potrzeb i możliwości uczniów ze SPE, uczniowie mający specyficzne trudności w uczeniu się – np. z dysleksją, dysgrafią, dysortografią powinni pracować z podstawową leksyką, natomiast uczniowie zdolni mieć możliwość poszerzenia słownictwa poprzez dodatkowe materiały do ćwiczenia, np. filmy edukacyjne, podcasty itp.

Sprawność czytania, podobnie jak sprawność rozumienia mowy obcej ze słuchu, należy do sprawności receptywnych. Kształtując tę sprawność nauczyciel wpływa na kształtowanie sprawności pisania. Zapoznając się z tekstem pisanym, uczeń poznaje graficzne przedstawienie liter. W przypadku języka rosyjskiego istotne jest, zwłaszcza w początkowej fazie nauki języka, czytanie tekstów drukowanych i pisanych – ze względu na duże różnice w przedstawianiu liter. Podobnie jak w przypadku sprawności słuchania, tekst czytany powinien być dostosowany do możliwości językowych uczniów. Istotne jest także dostosowanie rozmiaru czcionki w tekście do potrzeb **uczniów z dysfunkcją wzroku**.

Techniki przed czytaniem skupiają się przede wszystkim na:

- odgadywaniu tematyki tekstu na podstawie tytułu, wstępu do tekstu lub materiału ikonograficznego;
- zadawaniu uczniom pytań związanych z tematyką tekstu – dyskusja.

W trakcie czytania uczniowie mogą:

- układać fragmenty tekstu, aby tworzyły spójną i logiczną całość;
- wstawiać zdania do tekstu;
- dobierać nagłówki/tytuły do poszczególnych fragmentów tekstu.

Po czytaniu uczniowie mogą:

- rozwiązywać zadania typu prawda/fałsz;
- odpowiadać na pytania dotyczące tekstu;
- tworzyć wypowiedź pisemną na temat tekstu, np. napisz list do bohatera tekstu, który przed chwilą przeczytałeś(-aś).

Ostatnią, a zarazem najtrudniejszą sprawnością jest pisanie, które należy do sprawności produktywnych. W przypadku języka rosyjskiego sprawność pisania wiąże się także z koniecznością nauki nowego alfabetu. Ucząc tej umiejętności początkowo należy się skupić na technikach przedkomunikacyjnych – uczniowie będą odwzorowywać litery, sylaby, wyrazy i zdania. Ważne jest także zgłębianie niuansów rosyjskiej ortografii, np. pisowni znaku miękkiego w bezokolicznikach, czasownikach w 2. osobie liczby pojedynczej w czasie teraźniejszym i przyszłym prostym czy w trybie rozkazującym. Ćwicząc ortografię nauczyciel może zastosować dyktanda, rymowanki (np. te ze strony internetowej: kidwelcome.ru; dostęp 9.09.2022). Ćwiczenia komunikacyjne sprowadzać się będą do tworzenia prostych wypowiedzi pisemnych, np. notatka i odpowiedź na wiadomość na komunikatorze internetowym. Ćwicząc sprawność pisania warto nauczyć uczniów korzystania z rosyjskiej klawiatury na urządzeniach przenośnych, takich jak smartfon czy tablet.

Podsumowując, na lekcjach języka rosyjskiego rekomenduje się stosowanie do założeń podejścia komunikacyjnego, które powinno być wspierane przez szereg metod, technik oraz różnorodnych form pracy na lekcji. Wpłyną one na efektywność nauczania i uczenia się języka rosyjskiego, indywidualizację procesu nauczania oraz wszechstronny rozwój uczniów.

6. Ocenianie osiągnięć uczniów

Ocenianie jest dla nauczycieli jednym najtrudniejszych elementów procesu nauczania.

Obarczone jest dużą odpowiedzialnością, dlatego powinno spełniać następujące funkcje:

- **diagnostyczną** – powinna być informacją na temat postępów w nabywaniu wiedzy i umiejętności;
- **wychowawczą i społeczną** – powinna wspierać i motywować ucznia do dalszej pracy;
- **klasyfikacyjną** – z punktu widzenia organów sprawujących nadzór pedagogiczny ocena porządkuje uczniów według poziomu osiągnięć i wpływa na ocenę pracy szkoły;
- **selektywną** – podczas wyboru szkół na koniec danego etapu edukacyjnego (*Ocenianie – jak unikać najczęstszych błędów*; dostęp 9.09.2022).

Aby ocenianie było skuteczne i dobrze spełniało powyższe funkcje z perspektywy ucznia oraz rodzica, czyli funkcje diagnostyczne i wychowawcze, powinno być opatrzone jasnymi kryteriami wykonania danego zadania, czyli kryteriami osiągnięcia sukcesu. Uczeń powinien wiedzieć, na co nauczyciel będzie zwracać uwagę podczas oceniania danej pracy/ćwiczenia (NaCoBeZu). Aby ocena motywowała do dalszej pracy powinna dawać uczniowi jasne i czytelne wskazówki: co uczeń zrobił dobrze, nad czym powinien jeszcze popracować i jak może to zrobić. Skuteczna informacja zwrotna motywuje ucznia do poprawy. Zatem rekomendowaną formą oceniania w niniejszym programie nauczania jest ocenianie kształtujące, które doskonale wpisuje się w konstruktywistyczną teorię nauczania. Istnieje wiele technik oceniania kształtującego, te przedstawione poniżej są przykładami przetestowanymi przez autorów niniejszego programu nauczania.

Samoocena – ocenianie kształtujące to kształtowanie w uczniach świadomości na temat oceny, aby była ona pełna, uczeń powinien zostać wyposażony w umiejętność dokonywania oceny własnych osiągnięć. **Stosowanie samooceny sprzyja kształtowaniu kompetencji kluczowych, świadomy swoich mocnych i słabych stron uczeń będzie w przyszłości świadomym pracownikiem.** Do samooceny pracy możemy stosować arkusze samooceny, stworzone np. w Formularzach Google. Skuteczną metodą samooceny będzie także tzw. karta poprawy oceny, która postawi ucznia przed koniecznością zastanowienia się nad popełnionymi błędami przed przystąpieniem do poprawy – w ocenianiu kształtującym uczeń może poprawić każdą ocenę. W karcie poprawy oceny powinny znaleźć się następujące elementy:

- jeszcze nie potrafię:... – w punkcie tym uczeń powinien wynotować umiejętności, których nie udało mu się opanować;
- to zamierzam zrobić, aby opanować powyższe umiejętności:... – uczeń wynotowuje, w jaki sposób zamierza przygotować się do poprawy;
- termin i forma poprawy uzgodniony z nauczycielem:... – nauczyciel po zapoznaniu się z kartą poprawy ustala z uczniem termin i formę poprawy oceny.

Zastosowanie samooceny oraz karty poprawy oceny jest formą indywidualizacji oceniania korzystną dla uczniów ze SPE.

Ocena koleżeńska – jej stosowanie sprzyja rozwijaniu umiejętności interpersonalnych i doskonaleniu umiejętności współpracy z innymi, uczy

odpowiedzialności za ocenę, kształtuje więc odpowiednie postawy społeczne (Czura, 2012: 6). Ocena koleżeńska powinna opierać się na jasnych i czytelnych kryteriach wyznaczonych do konkretnego zadania przez nauczyciela. Uczniowie oceniają się w grupach lub indywidualnie. **Ocenie koleżeńskiej mogą podlegać: zadania domowe, projekty oraz wystąpienia ustne kolegów i koleżanek.** Uczniowie często wolą przyjmować krytyczne uwagi od rówieśników niż od nauczyciela. Ocena koleżeńska często jednak jest **subiektywna**. Uniknięcie lub zminimalizowanie subiektywizmu i oceny na lekcjach możliwe jest poprzez jasne określanie kryteriów sukcesu wykonania zadania oraz częste stosowanie informacji zwrotnej, która będzie wzorem dla uczniów podczas oceniania zadań wykonanych przez kolegów i koleżanki.

Informacja zwrotna (ang. *feedback*) – wyposaża ucznia w wiedzę na temat:

- stopnia opanowania wiadomości i umiejętności;
- tego, nad czym powinien jeszcze popracować;
- możliwości poprawy;
- tego, co może zrobić, aby lepiej opanować dany zakres materiału lub daną umiejętność.

Informacja zwrotna może być ustna lub pisemna. Po dialogu, wystąpieniu uczniów, prezentacji czy wykonaniu ćwiczenia na lekcji warto udzielić natychmiastowej informacji zwrotnej, w przypadku prac pisemnych i prac domowych rekomenduje się udzielić jej pod pracą ucznia. Stosując informację zwrotną nauczyciel powinien odnosić się do kryteriów sukcesu, celów, jakie uczeń miał osiągnąć wykonując dane zadanie. **Kryteria oceny należy dostosować do możliwości uczniów ze SPE.** Do informacji zwrotnej dla uczniów szkół branżowych warto wykorzystać sporządzoną przez nauczyciela tabelę, w której zamieszczona będzie informacja dotycząca umiejętności, które uczeń opanował bardzo dobrze lub wystarczająco dobrze, umiejętności, nad którymi uczeń musi jeszcze popracować oraz propozycje nauczyciela dotyczące dalszej pracy ucznia i wskazówki do dalszego rozwoju. **Stosując prawidłowo informację zwrotną, nauczyciel skorzysta z motywującej funkcji oceny.**

Powyższe elementy w ocenianiu kształtującym, wykorzystywane podczas oceniania bieżącego, mogą być dodatkowo wspierane przez **ocenianie punktowe**. Stosowanie punktów zamiast stopni sprzyjać będzie obiektywnej samoocenie. Uczeń, który otrzyma od nauczyciela ocenę w postaci punktów będzie wiedział, w jakim stopniu opanował daną umiejętność. W ocenianiu punktowym istotne jest, aby nauczyciel języka rosyjskiego określił sposoby sprawdzania wiedzy i umiejętności oraz liczbę punktów za nie, np. **dialog** – maksymalnie 10 punktów (0, 1 lub 2 pkt – płynność wypowiedzi; 0, 1 lub 2 pkt – środki językowe; 0, 1 lub 2 pkt – poprawność wypowiedzi – akcent, intonacja; 0, 1 lub 2 pkt – spójność wypowiedzi; 0, 1 lub 2 pkt – kultura języka); **praca klasowa** – maksymalnie 20 pkt (opanowanie leksyki – warto wskazać konkretnie jakiej – 10 pkt, opanowanie gramatyki – warto wskazać konkretnie czego – 5 pkt, opanowanie umiejętności np. pisanie e-maila – 10 pkt). Decydując się na punktowy system oceniania, wskazane jest uwzględnienie w kryteriach oceny i liczbie punktów potrzeb i możliwości uczniów ze SPE. Warto w tym celu stworzyć osobne kryteria oceny dostosowane do uczniów mających trudności w uczeniu się, np. u uczniów z dysleksją nauczyciel nie powinien oceniać poprawności ortograficznej.

W punktowym systemie oceniania w ciągu całego roku szkolnego uczniowie zamiast ocen w formie stopnia zdobywają punkty. Te na koniec półrocza i roku szkolnego, należy przeliczyć na procenty: **suma punktów zdobytych przez ucznia : suma wszystkich możliwych punktów do zdobycia × 100%**. Otrzymałą liczbę należy zamienić na ocenę zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, Dz. U. 2019, poz. 373:

- 0–30% – niedostateczny;
- 31–50% – dopuszczający;
- 51–70% – dostateczny;
- 71–85% – dobry;
- 86–95% – bardzo dobry;
- 96–100% – celujący.

Podsumowując, autorzy programu proponują ocenianie kształtujące połączone z ocenianiem punktowym – jako formę oceniania bieżącego. Taka forma oceniania kształtuje w uczniach właściwe postawy świadomości oceny, uczy odpowiedzialności za proces kształcenia, wpływa pozytywnie oraz pokazuje uczniom, w jaki sposób powinny pracować nad własnymi umiejętnościami językowymi.

7. Ewaluacja programu nauczania

Ewaluacja jest procesem polegającym na gromadzeniu, analizowaniu i komunikowaniu informacji na temat wartości podejmowanych przez nauczyciela działań. Ewaluacja może dotyczyć:

- realizacji założonych celów kształcenia;
- postaw uczniowskich;
- kształcenia w zakresie rozwijania umiejętności uczniów oraz stopnia opanowania wiedzy z zakresu języka rosyjskiego (Brzezińska 2000: 37).

Narzędziami ewaluacji proponowanymi w niniejszym programie nauczania mogą być:

- ankieta dla uczniów;
- list do nauczyciela lub list ucznia do siebie;
- niedokończone zdania;
- metoda walizki i kosza;
- tzw. gadająca ściana;
- tzw. róża wiatrów;
- żywa tarcza.

Jeśli nauczyciel chce dokonać **ewaluacji założonych celów kształcenia z zakresu języka rosyjskiego, może zastosować metodę niedokończonych zdań**. Chcąc np. zbadać, w jakim stopniu uczniowie opanowali umiejętność mówienia o zainteresowaniach swoich i innych, powinniśmy przygotować karty ze zdaniami do uzupełnienia dla uczniów:

- aby mówić o zainteresowaniach, używam czasowników:,
- aby poznać zainteresowania innych, powinien sformułować następujące pytanie:

Powyższa ewaluacja może mieć także formę ustną.

Aby sprawdzić przydatność zaproponowanego słownictwa z działu tematycznego „sport”, nauczyciel może zastosować metodę ewaluacyjną zwaną – **walizka i kosz**. Po lekcji wprowadzającej słownictwo sportowe, należy umieścić na środku klasy walizkę i kosz, rozdać uczniom małe pojedyncze kartki, na których zanotują słownictwo z lekcji przydatne do mówienia o sporcie, które zabiorą po lekcji „ze sobą” i wrzucą do walizki, a także słownictwo, które nie było przydatne, a pojawiło się na lekcji. Jeśli uczniowie zapiszą dużo nowych słów i będą one zróżnicowane, oznacza to, że cel językowy został zrealizowany.

Chcąc zbadać **zmiany w zakresie kształtowania postaw, nauczyciel języka rosyjskiego może zastosować metodę „gadającej ściany”**. Rozdaje uczniom kolorowe samoprzylepne karteczki i prosi uczniów o odpowiedź na pytanie związane z badaną postawą, np. świadomości kulturowej: Dlaczego według Ciebie ważne jest posiadanie wiedzy na temat różnych kultur? Uczniowie zapisują swoją odpowiedź na wcześniej rozdanych kartkach, a następnie przyklejają ją na tablicy lub na ścianie. Na koniec nauczyciel odczytuje głośno zanotowane odpowiedzi uczniów. Dyskutuje z nimi na temat udzielonych odpowiedzi, ewentualnie naprowadza ich myślenie na właściwe tory.

Innym sposobem **na zbadanie obszaru kształtowanych na lekcjach języka rosyjskiego postaw jest „żywa tarcza”** – nauczyciel stawia w centralnym punkcie sali językowej przedmiot – krzesło, stół, plecak etc. Uczniowie ustawiają się dookoła danej rzeczy, nauczyciel odczytuje zdania związane z badanym obszarem, a uczniowie reagują na usłyszane wypowiedzi. Jeśli odczytana przez nauczyciela kwestia ich dotyczy, zbliżają się do środka tarczy, a jeśli nie zgadzają się z wypowiedzianym zdaniem – pozostają na swoich miejscach. Nauczyciel może odczytać następujące stwierdzenia:

- jestem świadom różnic międzykulturowych;
- jestem otwarty i tolerancyjny wobec innych;
- świat jest globalną wioską, dlatego tak ważna jest nauka języków obcych.

Im więcej osób znajduje się blisko środka tarczy wraz z każdym przeczytanym przez nauczyciela pytaniem, tym wyższa jest świadomość międzykulturowa uczniów.

Zbadaniu kształcenia w zakresie rozwijania umiejętności uczniów oraz stopnia opanowania wiedzy z zakresu języka rosyjskiego służyć będzie metoda listu uczniów do samych siebie lub listu do nauczyciela. W fazie podsumowującej lekcje języka rosyjskiego nauczyciel może poprosić uczniów o napisanie listu w języku polskim lub, w przypadku grup bardziej zaawansowanych, w języku rosyjskim. Polecenie do listu może nawiązywać do formy wypowiedzi pisemnej stosowanej na egzaminie maturalnym na poziomie podstawowym z języka rosyjskiego (dotyczy uczniów przystępujących do egzaminu):

Na poprzedniej lekcji języka rosyjskiego omawiałeś(-aś) słownictwo i zwroty związane ze sportem, w e-mailu do przyjaciela z Rosji napisz:

- jakie nowe słownictwo i zwroty poznałeś na poprzedniej lekcji;
- w jakich sytuacjach możesz wykorzystać poznane słownictwo i zwroty;
- które słowa i zwroty sprawiły ci największą trudność i dlaczego;

- w jaki sposób nauczane umiejętności przydadzą Ci się w przyszłym zawodzie;
- podpisz się XYZ.

Podczas kształcenia zdalnego nauczyciel również powinien dokonywać ewaluacji. Może w tym celu wykorzystać ankiety do uczniów tworzone np. za pośrednictwem formularzy Google, zastosować specjalną, wirtualną tablicę dla uczniów, na której da im możliwość wypowiedzenia się na temat celów kształcenia, postaw lub wiedzy w zakresie języka rosyjskiego – taką tablicę można stworzyć np. wykorzystując aplikację Padlet.

Dobrze przeprowadzona ewaluacja powinna wpływać na podnoszenie jakości kształcenia językowego i pozajęzykowego. Bazując na opiniach wyrażonych przez uczniów, nauczyciel powinien doskonalić swój warsztat pracy, aby sprostać oczekiwaniom uczniów i nieustannie zmieniającego się świata – metody pracy sprawdzające się dziś nie muszą sprawdzać się jutro lub w pracy z inną grupą uczniów.

BIBLIOGRAFIA

- Amarowicz J., b.r., *Co to jest blended learning?* (dostęp 30.06.2021).
- Brzezińska A., 2000, *Miejsce ewaluacji w procesie kształcenia*, Poznań: Instytut Psychologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- Bednarkowa W., 2000, *O! Słoń przed stopniami. O szkolnym ocenianiu*, Kraków: Wydawnictwo Edukacyjne.
- Czura A., 2012, *Ocena koleżeńska w klasie językowej. Czy warto?*, „Języki Obce w Szkole”, nr 4, s. 57–61.
- Filipiak E., Siadak G., 2014, *Edukacja szkolna i pozaszkolna. Późna faza dorastania: wiek 14/15–19/20 lat*, Warszawa: Instytut Badan Edukacyjnych.
- Łaska B., 2019, *Prawo oświatowe a edukacja włączająca*, Warszawa: ORE.
- Metody nauczania* (dostęp: 27.09.2021).
- Orłowska E., b.r., *Uczenie się poprzez nauczanie – LdL Lernen durch Lehren. Wskazówki do pracy metodą LdL Część 1*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Smith M.K., 2010, *David A. Kolb on Experiential Learning*, infed.org/kolb (dostęp: 27.09.2021).
- Solecka B., 2018, *Dostosowanie metod pracy do indywidualnych potrzeb rozwojowych z uwzględnieniem diagnozy, potrzeb oraz możliwości uczniów – scenariusz warsztatów dla nauczycieli*, Warszawa: ORE.
- Solecka B., 2019, *Ramowe wytyczne dla autorów w zakresie SPE*, Warszawa: ORE.
- Szczepkowska K., 2019, *Edukacja włączająca w szkole – szanse i wyzwania*, Warszawa: ORE.
- Tarwacki M., b.r., *Edukacja włączająca – przyszłość polskiej edukacji*, Warszawa: ORE.
- Tuchowska M., 2020, *Ocenianie – jak unikać najczęstszych błędów* (dostęp 27.06.2021).
- Urbańska M., 2018, *Konstruktywistyczny model kształcenia* (dostęp 27.09.2021).
- Żylińska M., 2009, *Konstruktywistyczna dydaktyka języków obcych*, „Języki Obce w Szkole”, nr 1, s. 5–13.
- Żylińska M., 2013, *Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi*, Toruń: WNUMK.

Akty prawne

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz. U. 2017, poz. 356 z późn. zm.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego, Dz. U. 2019, poz. 991 z późn. zm.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, Dz. U. 2019, poz. 373.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół, Dz. U. 2019, poz. 639 z późn. zm.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia, Dz. U. 2018, poz. 467 z późn. zm.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz. U. 2017, poz. 1591 z późn. zm.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym, Dz. U. 2017, poz. 1578 z późn. zm.

Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, Dz. Urz. UE 2018, C189/1.

Szymon Domański – nauczyciel mianowany. Od 2017 roku uczy dwóch języków obcych (angielskiego i rosyjskiego) w Szkole Podstawowej im. hr. Władysława Zamoyskiego nr 90 w Poznaniu. Nauczanie języka rosyjskiego wprowadził w formie zajęć dodatkowych we współpracy ze szkolnym Stowarzyszeniem 90-tka oraz w ramach poznańskiego programu profilaktycznego. Entuzjasta projektów mających na celu wspieranie wszystkich uczniów w osiąganiu sukcesów dydaktycznych. W 2018 roku współtworzył projekt „WspieraMY” mający na celu wyrównanie szans wśród uczniów z problemami, a także uczenie języków obcych ciekawymi, kreatywnymi metodami prowadzącymi do zwiększenia indywidualizacji nauczania, a w konsekwencji do wzrostu autonomii ucznia. W roku szkolnym 2019/2020 koordynował z ramienia szkoły XI edycję ogólnopolskiego projektu „Szkoły otwartej na wielokulturowość”. Działania podejmowane w ramach projektu pozwoliły na stworzenie przyjaznej i otwartej przestrzeni dla wszystkich: uczniów, rodziców i nauczycieli.

Rafał Otręba – doktor ekonomii w zakresie nauk o zarządzaniu, nauczyciel dyplomowany; nauczyciel języka niemieckiego, adiunkt Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach; edukator z zakresu języka niemieckiego, egzaminator i trener Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Jaworznie, trener w zakresie m.in. kompetencji kluczowych, ewaluacji w edukacji, przywództwa edukacyjnego; autor i współautor publikacji z zakresu dydaktyki języków obcych.